

Prerazporejanje planetarnega bogastva

Kje je limit permanentnega bogatenja lastnikov kapitala in absolutne pavperizacije proletariata?

»Povejte mi, kako si razlagate Marxov zakon o absolutni pavperizaciji proletariata?« Profesor Krašovec se je udobno naslonil in me, zdelo se mi je, da malce nagajivo, malce pa z zanimanjem, opazoval, kako se bom izmotal iz pravzaprav nesramne zanke.

Bilo je na začetku šestdesetih, ko smo imeli pri nas tako rekoč uradno diktaturo proletariata, ko so imeli v Nemčiji trden socialni sporazum in vsako leto višje plače, v Franciji pa so že skrajševali delovni teden, ko je ekonomija cvetela in je bilo popolnoma jasno, da bo jutrišnji dan lepši in bogatejši, za delavce, da ne bi podlegli komunističnim idejam, še toliko bolj. Zvijal sem se kot riba na suhem in ne prav posrečeno poskušal relativizirati Marxovo absolutno tezo, a se me je profesor kmalu naveličal poslušati. Nikoli mi ni bilo pravzaprav povsem jasno, ali je s tistim vprašanjem preizkušal mene ali pa ga je postavljaj kar sam sebi.

Cena delovne sile kot borzna postava

Kakorkoli, odgovora žal ali pa k sreči ni dočakal. Zdaj ko se komunizma nihče več ne boji, ko je radikalni kapitalizem spet na oblasti, je vse bolj jasno, da je imel Marx prav.

Tomas Piketty, ki Nobelove nagrade seveda ne bo dobil, pa bi jo moral, je dokazal tudi drugo Marxovo absolutno tezo o permanentnem bogatenju lastnikov kapitala. Ker je donos na kapital večji od rasti bruto domačega dohodka in ker se z dedovanjem nekritično prenaša na naslednje generacije, se rast bogastva tanke plasti svetovne finančne aristokracije ne povečuje ne sorazmerno ne relativno, ampak absolutno v vse večjem deležu skupno ustvarjenega bogastva. In če si nekdo permanentno jemlje več, nekemu drugemu, ne more biti drugače, ostaja vse manj. Komu, se ve.

Nečesa Marx v devetnajstemu stoletju vendarle ni mogel predvideti. Globalizacije. Odkar je svet po njeni zaslugi postal vezna posoda, cena delovne sile pa skoraj borzna postava, je seveda tudi sanj o internacionalni solidarnosti proletariata konec. Kitajski delavec se zdi evropskemu skoraj večja in bolj predstavljava grožnja kot njegov lastni delodajalec. In zahodnjaškim sindikatom se milijoni novih delovnih mest v Aziji in absolutno rastoč standard tamkajšnjega delavskega razreda niti v sanjah ne zde pozitivna in pohvale vredna dejstva. Pa so.

Kapitalizem, na lastništvu (usus, fructus, abusus), in ne na ustvarjanju utemeljen svetovni družbeni sistem, potrebuje za svojo realizacijo rastoči trg z novo in novo kupno močjo. Le na trgu, ki globalno raste, se lahko povrnejo vlaganja, ustvarja profit in donos na kapital. Brez globalno rastoče kupne moči je rast in oblast kapitala smrtno ogrožena.

K družbi blagostanja težeč ekonomski sistem je utemeljen na masovni proizvodnji, masovnih komunikacijah in masovni potrošnji. Masovno producirani izdelki in storitve so postali, še pravkar nepredstavljivo poceni, zato vse bolj dostopni novim in novim potrošnikom. Brez njihove masovne (!) in rastoče kupne moči bi se ta stroj ustavil. Zato selitev proizvodnih obratov na Kitajsko, v Indonezijo in Bangladeš ni le klestenje proizvodnih stroškov in stiskanje vratu lastnemu proletariatu, temveč naložba v nove trge, nove potrošnike in njihovo novo kupno moč ter novo priložnost kapitala. Dokler bo na tem planetu še kaj prostora, dokler bodo še lačni, ki bodo pripravljani delati za vsakršen denar, da bi se jutri zbudili kot novi potrošniki in verniki »družbe blagostanja«, toliko časa bo vražji sistem deloval in bo odstotek najbogatejših obvladoval svet. V Afriki se jim morda zatakne ...

Premoč interesov

Seveda bi bila možna tudi druga pot. Lahko bi se streznili, se zavedeli, da so naši viri omejeni, da trgi ne morajo venomer rasti, da nove tehnologije uničujejo potrebo po človeškem delu, da brez nove prerazporeditve bogastva tudi nove kupne moči, ki vse skupaj poganja naprej, ne bo več. Morda bi se tudi debate o univerzalnem temeljnem dohodku morali resneje lotiti. Naomi Klein verjame, da so rešitev množična družbena gibanja, ki so že spreminjala našo zavest. Od suženjstva do rasne in spolne diskriminacije, od podnebnih sprememb do ekologije in zavedanja o vse večji iztrošenosti planeta, vsa nova, drugačna dožemanja sveta so, kot pravi, sprožila in uveljavila množična družbena gibanja. Res je, le pri Okupirajmo Wall Street jim je spodrsnilo. Zakaj?

Morda je bilo gibanje vendarle uspešnejše, kot se zdi. Sveta resda niso postavili na glavo, finančne korporacije niso nehale stiskati revnih in bogatini se niso pokesali. Zavest o pravi podobi globalne kapitalistične družbe pa se je vendarle razširila. Resnice preprosto ni več mogoče prikrivati. Kaj več bi bilo tudi iluzorno pričakovati. Nobeno gibanje ni samo po sebi spreminjalo sveta. Le zavest, le resnico, ki je policijske brizgalne ne sperejo in solzilne bombe ne prikrijejo, lahko množice, ki se izpostavijo in svetu pokažejo njegov pravi obraz, razširjajo, dokler jih ni več mogoče zanikati.

Pa tudi to ni dovolj. Z nobeno od velikih prekučij oziroma sprememb, ki si jih lastijo uporniška gibanja, ni oblastni kapital ničesar izgubil. Narobe. Ukinitev suženjstva, rasna in spolna enakopravnost, celo zavest o izrabljanju končnih zemeljskih virov in grožnja globalnega segrevanja, prav vse je v svoji končni posledici le krepilo kapitalistične proizvodne sile, zviševanje cen, njihovo moč in oblast. Kot šahovski velemejster, ki žrtvuje kraljičinega kmeta, da bi pridobil iniciativo in zmagal, igra svetovni finančni kapital svoj gambit in se odreka drobtinam, da bi sam obvladoval vedno več.

Le globalni prerazporeditvi planetarnega bogastva, ki je edina prava rešitev človeštva, se bo kapital upiral do konca. Ni tako mogočnega gibanja, ne demonstracij in ne zahtev, da bi se mogotci odrekli dolarju brez namena, da ga obogateneja dobijo nazaj. Premočni so, preveč vajeti in vzvodov imajo v rokah, preveč informacij in pritiskov imajo na razpolago. Preveč interesov je utrjenih na svojih položajih, da bi lahko privolili v spremembe. Pa tudi po drugi strani nam je premalo slabo, da bi tvegali, preveč lahko izgubimo, da bi se podajali v avanturo. Ko zatirani lahko izgubi le še okove, šele takrat se zares dvigne v upor, je vedel že Lenin. Pa že dolgo ne gre več le za delavce, devetindevetdeset odstotkov nas je depriviranih, ponižanih in oropanih, ki negodujemo, protestiramo in se prilagajamo. Celo najbolj izkoriščane delavske množice bližnje in daljne Azije se zavedajo, da jim je danes bolje kot včeraj in da jim bo jutri zelo verjetno bolje kot danes. Poldruga milijarda Kitajcev se ne bo še enkrat odpravila na dolgi pohod. Na Wall Streetu lahko še mirno spijo.

Kapital krvavo potrebuje kupno moč

Edini proletariat, ki se lahko še pavperizira, je tisti, ki je skupaj s srednjim slojem doslej vendarle participiral pri obvladovanju (in izkoriščanju!) depriviranih trgov, evropski torej, čigar delovna ura je še vedno desetkrat ali celo dvajsetkrat bolje plačana kot delavca v Bangladešu, Maliji ali Gvatemali. Limit pretečega siromašenja je sicer globoko, vendar se bo prej ali slej na globalni ravni nekako izravnal, saj mu kitajski, za njim pa tudi drugi počasi že prihajajo nasproti.

Proces bi bil neustavljiv, če ne bi kapital tako krvavo potreboval kupne moči, brez katere se ne vrti in ne oplaja in brez katere tudi na kapitalizmu ustrojena svetovni gospodarski in politični red ne obstajata.

Kapitalizem sam je torej, dragi moj profesor, tisti, ki absolutne pavperizacije proletariata, čeprav je to slaba tolažba, ne more dopustiti. Limit pretečega siromašenja je sicer globoko, vendar se bo prej ali slej na globalni ravni izravnal.

Jure Apih